

Dos investigadors rescaten les imatges inèdites de l'aragonès Francisco Martínez

El fotògraf de la presa de Barcelona

JOSEP PLAYÀ MASET
Barcelona

Coneixiem la història de la maleta mexicana de Robert Capa amb els seus negatius sobre la Guerra Civil i la maleta de fotos que Agustí Centelles va amagar a França abans de tornar a l'Espanya franquista. I ara acaben d'aparèixer les fotos guardades durant gairebé 80 anys en una altra maleta que va conservar la família del fotògraf aragonès Francisco Martínez Gascón, conegut com *Kautela*. Es tracta d'unes fotos inèdites que ofereixen detalls dels preparatius per a l'entrada a Barcelona de les tropes franquistes el gener del 1939, de les seves primeres hores a la ciutat ocupada i d'algunes reaccions de la població civil.

Aquest fotògraf, que va treballar per a l'*Heraldo de Aragón*, va ser rescatat per la seva neta Cristina Martínez de Vega en una tesi doctoral, i ara també al llibre *Kautela*. Un fotògraf en la España

KAUTELA

franquista (1928-1944), publicat per ella mateixa i Víctor Lahuerta i editat per la institució Fernando el Catòlic de Saragossa. Lahuerta destaca "el gran valor documental d'unes fotografies que són un homenatge al nou poder, vencedor de la Guerra Civil". A diferència del bàndol republicà, que va tenir nombrosos fotògrafs —molts d'ells estrangers—, al costat dels insurrectes hi va haver poques imatges per la desconfiança de les autoritats franquistes cap al mitjà. Tot i així, cap al final de la contesa, quan la victòria era segura, el règim va començar a fer servir la fotografia com a propaganda. En aquest llibre es reproduïxen els permisos i salconduits que les autoritats van facilitar a *Kautela*, per visitar i fotografiar el front d'Aragó o el monestir de Santa Maria la Real de las Huelgas durant el I Consell Nacional de la FET i de les JONS, per entrar amb

1. Salutacions al vencedor

Aquest grup de noies, totes ben vestides i saludant amb el braç alçat, mostra la satisfacció de part de la població catalana pel triomf dels insurrectes.

2. Missa de campanya

El 27 de gener del 1939 hi va haver missa a la plaça de Catalunya oficiada pel capellà de la 4a bandera del Terç.

3. Últims preparatius

Dos tancs, en un lloc no identificat, a punt d'entrar per la Diagonal

les tropes del general Juan Yagüe a Barcelona o per a les desfildes de la Victòria a Barcelona i Madrid.

Per què és tan desconegut Francisco Martínez Gascón (1904-1989)? Primer perquè va entrar a treballar a l'estudi d'un altre fotògraf, Marín Chivite, a Saragossa, lligat professionalment a l'*Heraldo de Aragón*. I entre el 1926 i el 1936, excepte unes quantes excepcions, cap dels treballadors de l'estudi no signa les imatges. Tot i així, se sap que Francisco Martínez va fer fotos de la revolta de Jaca i del posterior judici als capitans Galán i García Hernández perquè es va colar a la sala del Consell de Guerra. Al començament de la Guerra Civil, Marín Chivite va ser capturat pels republicans. Va ser llavors, el 1937, quan *Kautela* va entrar en nomina al diari. Molts dels seus negatius es van perdre —o potser apareixe-

ran per sorpresa algun dia— perquè els enviava al diari i tan sols es quedava retalls dels negatius o alguna còpia. De fet, la part pública del seu arxiu només conté 244 negatius. Què va passar després de la guerra? En primer lloc, la tornada de Marín Chivite, que el fa passar a un segon pla, i a més el seu diari redueix la part gràfica. Ell personalment tindrà problemes amb el nou règim, no del tot aclarits. Té dificultats per renovar el carnet de premsa i fins i tot arriba a ser detingut. Per aquesta raó llavors adopta el pseudònim *Kautela*. Les seves fotos a partir d'aquest moment es concentren sobretot en els toros —destaca una sèrie sobre Manolete, inèdita— i el futbol.

Del seu reportatge sobre l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona destaquen les instantànies del general Yagüe i d'alts càrrecs de l'Exèrcit marroquí que comandava. Algunes són de Yagüe i

el cap del servei de premsa estrangera, tinent coronel Manuel Lambarri, xerrant amb periodistes a la terrassa del castell de Castelldefels, convertit en el lloc de comandament. Una de les sorpreses d'aquest fons són les imatges de Víctor Felipe Martínez (Sahagún,

Una sèrie de fotos mostra el general Yagüe al castell de Castelldefels abans d'entrar a Barcelona

Lleó, 1916-Madrid, 1999), capità habilitat de la unitat de Carros de Combat del Cos de l'Exèrcit marroquí, que després de prendre l'Ajuntament de Barcelona es va convertir en el primer alcalde franquista, tot i que només durant

4. Entrada a Madrid. Després de la caiguda de Barcelona va venir la de Madrid, que va ser front de guerra durant gairebé tres anys. El barri obrer de Carabanchel va ser especialment castigat. En aquesta imatge, del 28 de març del 1939, es poden veure els efectes dels bombardejos i els primers moments de les tasques de desenrunament al carrer del General Ricardos (Carabanchel). Al fons, la ciutat de Madrid

5. Alcalde de Barcelona
Víctor Felipe, fill de guàrdia civil i capità habilitat, va ocupar a les 16.30 h del 26 de gener del 1939 l'Ajuntament de Barcelona. Per unes hores, va ser el primer alcalde franquista

hores, fins al nomenament de Miguel Mateu.

La sèrie més extensa correspon a les primeres hores de l'ocupació de Barcelona, ja el 27 de gener, amb una missa de campanya a la plaça de Catalunya, i amb gent als carrers celebrant la victòria. Aquesta imatge indica que una part de la població esperava amb ànsia el final del conflicte, per bé que, com recorden els autors, amaga la repressió que l'acompanyaria i l'escassetat d'aliments que es va viure a la mateixa ciutat.

També es pot veure les noves autoritats militars passejant el seu triomf per Barcelona. I es veu com Francisco Martínez tenia tota la confiança dels militars, ja que sempre és a primera fila, compartint protagonisme amb José Demaria Vázquez, més conegut com Campúa, que després es va convertir en el fotògraf de confiança del Caudillo. ●

Daniel
Fernández

A mi, que em registrin...

Els dies passen veloços i rabents i els temps venen tan accelerats que es fa difícil escollir tema per a una columna: unilateralitat o no, l'exhibició folklòrica de Washington, Iglesias com a transsumpte de sant Pau... La veritat, no dono l'abast, però avui m'he imposat una mica de calma, perquè al cap i a la fi ha tocat el dos president del govern d'Espanya i sento la necessitat de dedicar-li alguna línia, ni que sigui com a epitafi civil.

Rajoy ens ha marxat a Santa Pola de sobte, després d'aquella sobretaula tan prolongada que sembla que li va calmar els ànims i el va fer comportar-se a partir d'aleshores amb formalitat institucional i acomiadar-se fins i tot amb elegància. Evidentment, no vol ser un Aznar. Per això ha optat per tornar a la seva plaça de registrador, malgrat que no ha de ser fàcil readaptar-s'hi quan fa tants anys que s'és lluny de l'ofici i els seus canviants panorames legals i tècnics. En tot cas, Rajoy, que ens semblava que sempre havia estat allà, ha portat el seu caminar de marioneta veloç i els seus contrastats cabells negres a un altre lloc que és gairebé un no lloc de la geografia espanyola, un d'aquells racons per a jubilats de la Unió Europea. I no es pot negar que hi ha hagut una sensació d'alleujament en bona part de la societat. Un sospir, el gest de gent que fa temps que assisteix a una agonia i veu que per fi s'acaba. Ell mateix em

La marxa de Rajoy produeix una sensació d'alleujament en bona part de la societat, i fins i tot ell em sembla alleujat

va semblar alleujat. I el seu últim lapsus, reconèixer que la seva marxa era bona per a ell, en primer lloc, i també per al seu partit i per a Espanya, quedarà com a empremta d'un estil que era una mica encongir-se d'espatlles i en bona part saviesa de qui ha comprès que la majoria dels problemes els soluciona el temps. Si el teu problema no té solució, no te n'has de preocupar. I si té solució, no te n'has de preocupar.

Crec, però, que estem sent injustos amb ell. Perquè és veritat que va evitar el rescat financer global, total i traumàtic. Pot ser que per orgull de ser espanyol i molt espanyol. O potser perquè li va fer mandra el merder en què es ficaria. Aquest home ha intentat no ficar-se mai en embolics i fins i tot quan va caure l'helicòpter en què viatjava va pensar que qui li deia a ell de pujar a un ventilador que vola. Ara suposo que es limitarà a passar pel seu Registre i firmar, com vol el tòpic i la mala llet hispana. Confiarà en els seus col·laboradors, com sempre. I recordarà potser els temps en què va governar. Alguna capvespre explicarà que sense ell al timó ens haurien rescatat encara que no haguéssim volgut, encara que no fes falta. I pot ser que quan algun curiós li preguntin per tal conspiració o pels motius secrets de tal decisió, o fins i tot per les cavil·lacions que el van portar a fer o no fer tal cosa, Mariano esbossi un somriure i vingui a dir que es fa el que cal fer quan cal fer-ho. I sobre com van sortir les coses o per què, vull imaginar que, amb un encongiment d'espatlles gairebé imperceptible, murmurarà: "A mi, que em registrin". I farà un glop de la seva copa...